

Segeltorpsskolan 1926. Public domain.

▀ Lektion i samhällskunskap och historia

Att peka ut lärare

Var går gränsen mellan att granska lärare och att registrera dem?

Åk 8-9 och gymnasiet. Cirka 60 minuter.

Didaktikstudion

Att peka ut lärare

En lektion om åsiktsregistrering och yttrandefrihet, med utgångspunkt i en händelse från valet 2026 och sex fall ur historien.

Ett material från **Didaktikstudion** didaktikstudion@gmail.com

Målgrupp Åk 8-9 och gymnasiet	Tid Cirka 60 minuter, eller två pass	Arbetsätt Pusselmetoden med expert- och hemgrupper	Material Elevhäfte, sex bildkort, presentation
----------------------------------	--	--	--

Lektionens fråga

Var går gränsen mellan att granska lärare och att registrera dem?

Syfte

Eleverna ska kunna förklara vad åsiktsregistrering är och varför det är förbjudet för myndigheter i Sverige. De ska jämföra historiska fall med en aktuell händelse och resonera om vad som skyddar yttrandefriheten i en demokrati. Lektionen granskar en handling och en princip, inte ett partis politik i övrigt.

Lektionens båg

Krok	Möt källan	Verktyg	Undersök	Sammanställ	Ditt svar
Eleven tar ställning till ett påstående.	Inlägget läses och diskuteras i par.	Begrepp och grundlagens förbud.	Expertgrupper studerar ett fall var.	Hemgrupper lägger pusslet, klassen jämför.	Eleven besvarar frågan och tar ställning igen.

Samma fyra frågor, A till D, återkommer på bildkort, i fallmatrixen och i presentationen. De binder ihop expertarbetet med hemgruppen. Påståendet i steg 1 återkommer i steg 7, så att eleverna ser om fallen har ändrat deras hållning.

Förberedelser

- o Skriv ut elevhäftet (6 sidor, dubbelsidigt) till varje elev och bildkort, ett kort per expertgrupp. Häftet finns även som ifyllbar PDF för arbete på dator.
- o Dela in expert- och hemgrupper i förväg enligt tabellen. Det sparar mest tid.
- o Öppna presentationen. Den har en bild per steg och lärarmanus i anteckningarna.

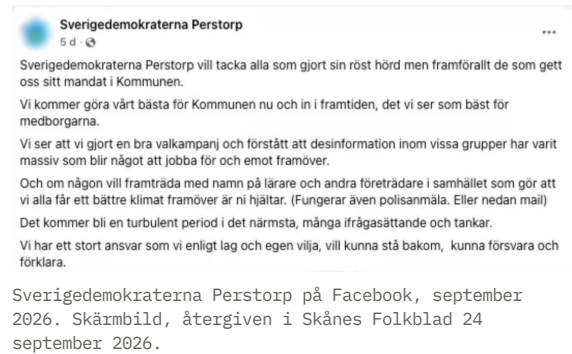
Klass	Bildkort	Expertgrupper	Hemgrupper
Gymnasiet, 24 till 30 elever	Alla sex	6 grupper, en per kort, 4 till 5 elever	4 till 5 grupper, en expert per kort
Åk 8-9, 24 till 30 elever	1, 2, 5 och 6	8 grupper, två per kort, 3 till 4 elever	6 till 8 grupper, en expert per kort
Mindre klass, under 18 elever	1, 2, 5 och 6	4 grupper, 3 till 4 elever	3 till 4 grupper, en expert per kort

Så delar du in: numrera eleverna inom varje expertgrupp. Alla ettor bildar hemgrupp 1, alla tvåor hemgrupp 2 och så vidare. Saknas ett kort i en hemgrupp tar du upp det fallet i steg 6.

Bakgrund

Efter valet i september 2026 publicerade Sverigedemokraternas lokalavdelning i Perstorp ett inlägg på Facebook. Partiet skrev att desinformationen hade varit massiv och uppmanade följare att framträda med namn på lärare och andra samhällsföreträdare. De som gjorde det kallades hjältar.

Namnen skulle mejlas till partiet. Inlägget slutar: "Fungerar även polisanmäla. Eller nedan mail". Det är mer än offentligt utpekande. I praktiken samlar ett parti en förteckning över namngivna lärare utifrån vad de uppges ha sagt om partiet. Det är just den mekanismen som förbudet mot åsiktsregistrering ska förhindra, och den är lektionens kärna.

Partiets förklaring

Lokalordföranden Ingvar Dehlin sa till Skånes Folkblad att inlägget blev felformulerat. Partiet ville hitta fall där lärare angripit personer för deras koppling till partiet.

Läraryckets reaktion

Stefan Zetterström, vice ordförande för Sveriges Lärare i Perstorp, varnade för en "häxjakt" och för att lärare kan tystna av rädsla, vilket han kallade ett demokratiskt problem.

Juridisk nyans

Grundlagsförbudet i regeringsformen 2 kap. 3 § gäller allmänna register, alltså myndigheter. Ett parti som samlar namn via mejl omfattas inte av grundlagen, men handlingen fyller samma funktion. Uppgifter om politiska åsikter är dessutom känsliga personuppgifter enligt dataskyddsförordningen, artikel 9.

Om en lärare faktiskt brister

Lärare ska undervisa sakligt och allsidigt, och det finns vägar när de inte gör det: rektor, huvudman och Skolinspektionen. År 2023 gav Arbetsdomstolen en kommun rätt att varna en gymnasielärare som i undervisningen hade kopplat röstning på Sverigedemokraterna till bristande människosyn. Kritik mot lärare är alltså tillåten och har sina kanaler. Att samla in namn till ett parti är något annat.

Att leda samtalet

- o Säg tidigt att klassen granskar en handling, inte väljare. Elever vars familjer röstar på Sverigedemokraterna ska inte känna sig utpekade.
- o Redovisa partiets förklaring lika tydligt som kritiken. Pröva frågan: skulle bedömningen ändras om ett annat parti hade gjort samma sak?
- o Likställ inte fallen. Skalan i steg 5 hjälper eleverna att se skillnaden mellan socialt tryck och statlig förföljelse.
- o Kort 3 beskriver ett dödsfall. Förvarna gruppen som får kortet.
- o Namnge inga lärare, elever eller politiker utöver det som står i artiklarna.

Lektionens gång

1 Ta ställning

Enskilt, 5 minuter. Häftet s. 1, presentationsbild 3.

Säg: Läs påståendet. Skriv F i den ruta som stämmer för dig. Vi kommer tillbaka till det i slutet.

Du gör

- Läs upp påståendet. Låt eleverna markera utan att diskutera.
- Be gärna om handuppräckning för varje siffra och notera fördelningen på tavlan.

Eleverna gör

- Skriver F på skalan på s. 1.

2 Möt källan

I par, 8 minuter. Häftet s. 2, presentationsbild 4 och 5.

Säg: Läs inlägget tillsammans. Börja med att prata om frågorna 1 till 4. Titta särskilt på vart namnen ska skickas.

Du gör

- Visa inlägget och läs upp de två förklaringarna.
- Lyft fråga 3 i helklass: namnen ska mejlas till partiet.

Eleverna gör

- Samtalar om frågorna 1 till 4 och skriver sedan svaret i rutan.

3 Begrepp att tänka med

Helklass, 5 minuter. Häftet s. 3, presentationsbild 6 och 7.

Säg: Det här är orden vi behöver för att kunna jämföra fallen.

Du gör

- Gå igenom begreppen och paragrafen.
- Betona att förbudet gäller myndigheter, inte partier.

Eleverna gör

- Följer med i häftet.

4 Expertgrupp

Grupp, 12 minuter. Bildkort, häftet s. 3 och 4, presentationsbild 8.

Säg: Ni blir experter på ett fall. Om en stund är du den enda i din nya grupp som kan det.

Du gör

- Dela ut ett bildkort per grupp.
- Kontrollera att raden i fallmatrisen fylls i.
- Säg till när tre minuter återstår: nu ska minutmanuset skrivas.

Eleverna gör

- Läser kortet högt, besvarar A till D, diskuterar kortets fråga och skriver minutmanus.

5 Hemgrupp

Grupp, 15 minuter. Häftet s. 4 och 5, presentationsbild 9.

Säg: *Nu har ni en expert per fall. Berätta i tur och ordning, kort 1 först. När ni är klara ska hela fallmatrisen vara ifylld.*

Du gör

- Ta tid: en minut per expert, därefter skalan.
- Påminn om kolumn D, vad som satte stopp.

Eleverna gör

- Lyssnar och fyller i alla rader. Placerar fallen och P på skalan.

6 Knyt ihop

Helklass, 10 minuter. Häftet s. 5, presentationsbild 10.

Säg: *Vad har fallen gemensamt? Vad skiljer dem åt? Och vad kan stoppa det i dag?*

Du gör

- Rita skalan på tavlan och låt grupperna placera fallen. Diskutera var P hamnar.
- Använd stödsvaren nedan. Ta upp fall som saknades i någon hemgrupp.
- Knyt an till fördelningen från steg 1.

Eleverna gör

- Deltar i samtalet och antecknar.

7 Ditt svar

Enskilt, 8 minuter. Häftet s. 6 och s. 1, presentationsbild 11.

Säg: *Besvara lektionens fråga med minst två fall som belägg. Gå sedan tillbaka till s. 1 och skriv E på skalan.*

Du gör

- Samla in häftena, eller s. 1 och 6.
- Ta gärna en ny handuppräckning och jämför med steg 1.

Eleverna gör

- Skriver sitt svar, tar ställning igen och formulerar en lärdom.

Stödsvår till steg 6

Likheter. I alla fallen samlar någon in uppgifter om, eller pekar ut, personer utifrån deras åsikter. Syftet är att påverka vad människor vågar säga. Den som pekas ut vet sällan vad som sparas eller hur det används.

Skilnader. Vem har makten, en stat eller ett parti? Vilka medel används: lag, informatörer, uthängning eller våld? Perstorp hamnar oftast vid Insamling av namn, nära fall 6. Låt eleverna motivera sin placering.

Skydd. I diktaturena, fall 1, 3 och 4, tog det slut först när regimen föll eller ledaren dog. I demokratierna, fall 2, 5 och 6, satte domstolar, grundlag, myndigheter och granskande journalister stopp. Därför finns regler som förbudet i regeringsformen och dataskyddsförordningen, och därför spelar det roll att reagera tidigt.

Fallmatrisen, ifylld

Stöd för läraren. Elevernas svar kan formuleras på andra sätt.

Fall	<i>A</i> Vem pekades ut eller registrerades?	<i>B</i> Vem samlade uppgifterna, och hur?	<i>C</i> Vilka blev följderna?	<i>D</i> Vad satte stopp för det?
1 Tyskland 1933	Judar, kommunister och politiska motståndare, bland dem lärare	Staten genom lag, anmälningar från omgivningen	Avsked, skolan blev propagandaredskap	Regimens fall 1945
2 USA 1949-1967	Lärare som misstänktes för kommunist sympatier	Delstaten och skolläningen, genom förhör	Avsked och självcensur	Högsta domstolen 1967
3 Kina 1966	Lärare och skolledare	Elever och rödgardister, uppmuntrade av partiledningen	Förnedring, våld och dödsfall	Maos död 1976
4 DDR 1950-1989	Alla med "fel" åsikter	Säkerhetstjänsten genom hemliga informanter	Nekad utbildning och jobb, misstro	DDR:s fall 1989
5 Sverige 1945-1998	Kommunister och vänsteraktivister	Säpo och IB, i hemlighet	Nekade jobb utan förklaring	Avslöjanden, grundlag och Europadomstolen
6 Tyskland 2018-2019	Lärare som kritiserat partiet	Ett parti, genom en anmälningsportal	Protester, risk för självcensur	Dataskyddsmyndighet och domstol

Bedömningsstöd för steg 7

Nivå	Elevers svar
Grundläggande	Nämner ett fall och säger att registrering av åsikter kan vara farligt.
Utvecklat	Förklarar en följd, till exempel avsked eller självcensur, och kopplar två fall till Perstorp.
Välutvecklat	Jämför fall med både likheter och skillnader, placerar Perstorp på skalan med motivering och resonerar om vad som skyddar demokratin.

Anpassningar

- o **Två pass om 30 till 40 minuter.** Pass 1: steg 1 till 4. Pass 2: steg 5 till 7. Låt eleverna läsa sitt minutmanus för sig själva i början av pass 2.
- o **Högstadiet.** Använd kort 1, 2, 5 och 6. Kort 3 beskriver ett dödsfall och kort 4 är mer abstrakt.
- o **Fördjupning på gymnasiet.** Varför skyddar grundlagen bara mot myndigheters register? Bör skyddet vara större, och vad skulle det innebära för partier och medier?
- o **Språkstöd.** Minutmanuset i steg 4 och meningsstarterna i steg 7 är gjorda för elever som behöver stöttning i att formulera sig.

Källor

Skånes Folkblad 24 september 2026. SD uppmanar att peka ut lärare som kritiserat partiet. skanesfolkblad.se
 Morgontidningen september 2026. SD vill att allmänheten pekar ut lärare. morgontidningen.se
 Arbetsvärlden 2023. AD: Rätt att varna lärare som skrev kritiskt om SD. arbetsvarlden.se
 Regeringsformen (1974:152) 2 kap. 3 §. riksdagen.se
 Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums, 7 april 1933, paragraf 4. de.wikisource.org
 Wikipedia (sv): Åsiktsregistrering. IB-affären.
 Wikipedia (en): Law for the Restoration of the Professional Civil Service. Irving Adler. Keyishian v. Board of Regents. Nie Yuanzi. Bian Zhongyun. Unofficial collaborator. Stasi Records Agency.
 LTO. AfD-Meldeportale. lto.de
 WBS Legal. Neutrale Schule bleibt verboten. wbs.legal
 Skolverket. Kontroversiella frågor. skolverket.se

Bilder och licenser

Bild	Upphov	Licens
Reichsgesetzblatt 1933, s. 175	Tyska riket	Public domain
Joseph McCarthy, 10 februari 1954	Associated Press	Public domain
Väggtidningar vid Pekinguniversitetet, 1966	Renmin Huabao	Public domain
Stasiarkivet med akter, 2016	Hubertus Knabe	CC BY-SA 4.0, bearbetad till gråskala
Riksdagshuset, Stockholm	Peter Haas	CC BY-SA 3.0, bearbetad till gråskala
Skärmbild av Facebookinlägget	Sverigedemokraterna Perstorp	Återgiven som citat för analys

Alla bilder kommer från Wikimedia Commons. De bearbetade bilderna delas under samma licens som originalen. Materialet i övrigt är fritt att använda, kopiera och anpassa i undervisning.